


## Algemene beschouwing Nuj Lies Programmabegroting 2027

# ‘Van versterken naar beperken’

Geachte aanwezigen,

Het uitspreken van de Algemene beschouwing vinden we één van de grote verworvenheden van de Democratie; het uitspreken van het vrije woord in een democratisch proces.
Wij doen dit vanuit het eigen gedachtengoed van Nuj Lies en vrij van AI.

**Intro**
Vorig jaar sprak Nuj Lies de algemene beschouwing uit onder de titel **‘En Nu?’**, waarbij we zijn ingegaan op een wereld op drift en wat dit vraagt aan fundamentele veranderingen.
Dit jaar geven we, gezien de huidige locale politieke situatie, onze beschouwing de titel mee: **“Van versterken naar beperken”.**

Met het ‘Versterkingsdocument coalitie 2022-2026’ heeft Nuj Lies, na een roerige en instabiele periode in politiek Vaals, gezocht naar nieuwe mogelijkheden om vanuit een stabiel bestuur, samen met gemotiveerde mensen in de gemeentelijke organisatie en betrokken mensen in de samenleving, mét nieuw elan vooruit te komen met Vaals. Dit met de ambitie om onderlinge verbindingen te versterken, ontwikkel potentieel beter te benutten en een drijvende kracht te zijn achter onze strategische visie ‘Vaals Verbind(t)!’.
Dit is in onze ogen gelukt.

Kijken we naar de ontwikkeling rondom het tot stand komen van de Programmabegroting dan zien we dat de Perspectiefnota zich heeft ontwikkeld tot Kadernota. In 2025 is het proces rondom de kadernota aangepast en zijn er heldere afspraken gemaakt.
Álle fracties konden hun inbreng hebben en de inbreng werd daadwerkelijk meegenomen.
Álle fracties zagen dat er iets gebeurde met hun ambities. Zo vormde zich geen Kadernota met bepérkende kaders maar een ‘kadernota met perspectieven’ vol mogelijkheden en ambities. Het eindresultaat was een, door alle partijen gedragen en unaniem vastgestelde Programmabegroting 2026 en Meerjarenraming 2027-2029.

In de beleving van Nuj Lies is dit proces in 2026 gedegenereerd. De huidige coalitie heeft in hun voorbereidend overleg over de kadernota, waar raadsleden, commissievoorzitters, burgerleden én wethouders deel van uitmaken, berekend dat zij bij elk beslispunt 51 punten moeten hebben om de oppositie “buiten de deur” te houden. Zij maken een Excel sheet in lijn met de uitkomst van het overleg en leveren het stuk ‘panklaar’ in namens de gehéle coalitie.

Hierbij citeer ik uit het verslag van het coalitieoverleg ter voorbereiding van de kadernota, dat bij Nuj Lies terecht is gekomen.

De kadernota is een belangrijk onderdeel van de P&C cyclus. Een document dat een basis vormt voor de voorliggende Begroting. In onze ogen raakt de gehanteerde handelswijze de geloofwaardigheid van het college van B&W en staat deze op gespannen voet met dualisme. We vinden ook dat het proces het ambtelijk handelen raakt. Onderdelen van de organisatie worden, zonder dat ze hier kennis van dragen, meegenomen in niét transparant handelen. Als Nuj Lies zijn we realistisch en kunnen we ons vinden in een vertaling van het Coalitieprogramma in de kadernota. Nu zijn we uitgenodigd om inbreng te leveren, bereiden ons gedegen voor, hebben vertrouwen in een open proces en moeten er achter komen dat er sprake is van een vooraf geregisseerde uitkomst.
Het geregisseerde proces staat haaks op eerder gemaakte afspraken uit het traject 'Vernieuwing bestuurscultuur' waarin we af wilden van een 'wij-zij cultuur'.

Nuj Lies heeft, nadat zij kennis genomen heeft van het verslag van het overleg van de coalitie inclusief wethouders, het verslag gedeeld met actoren binnen de gemeente waarvan we mogen verwachten dat zij, ieder vanuit hun positie, verantwoordelijkheid zouden kunnen nemen in de casus die toen voorlag. Nuj Lies heeft verzocht om reflectie.
Er bestond en bestaat bij ons geen vertrouwen in een gesprek, achter gesloten deuren, uitsluitend met de fractievoorzitters zoals vervolgens werd voorgesteld. Te meer omdat bij het doen van het voorstel, al geconcludeerd werd, dat dit geen garantie zou zijn voor verandering. Wij vinden het teleurstellend dat er op geen enkel moment erkenning is uitgesproken over de ernst van de situatie en dat er tijdens de behandeling van de kadernota in de raadsvergadering van 29 juni, geen openbaar debat heeft kunnen plaats vinden.

Als de principes van dualisme verlaten worden, de oppositie, en daarmee 33,3% van de inwoners, bewust buiten de deur wordt gehouden en er zelfs geen ruimte mag zijn om je hierover uit te spreken, dan is er volgens ons iets goed mis in ons lokale democratisch bestel.

Ik sluit mijn inleiding af met een verwijzing naar een artikel in de Volkskrant van zaterdag 24 oktober jl. met de titel: 'De democratie werkt nu niet voor iedereen' van Liza Mügge, hoogleraar 'Politiek van diversiteit', is te lezen dat zij 'space-invaders' herkent van mijlenver. Zij gebruikt die term voor politici die ingaan tegen de heersende norm en zo ruimte afdwingen voor diversiteit. Diversiteit verhoogt de kwaliteit van politieke besluitvorming, zo blijkt uit onderzoek.

**Onze beschouwing algemeen**
Graag starten we met het uitspreken van onze complimenten aan de gemeentelijke organisatie. Dit voor het vele en toegewijde werk dat zij verrichten om te komen tot een sluitende meerjarenbegroting.
Dat in de voorliggende begroting, de financiële positie en weerbaarheid structureel aan de hand van kengetallen inzichtelijk is gemaakt, vinden we óók een compliment waard. Het is vertrouwenwekkend dat over de gehele linie een positieve ontwikkeling te zien is.
Het geschetste beeld roept bij Nuj Lies wel de vraag op of een additionele verhoging van de OZB belasting, gezien de inkomenspositie en bestaande lastendruk voor onze inwoners, op zijn plaats is.

Onze teleurstelling spreken we uit over de opzet van de doelenboom. We vinden het een gemiste kans dat de elementen landschapsontwikkeling en beleving en duurzame mobiliteit, hoofdthema's in de ontwerp-Omgevingsvisie Lijn 50 nog steeds niet zijn opgenomen in de tweede laag van de doelen boom, zijnde de doelstellingen voor 2030.
We spreken de hoop uit dat het vaststellen van de Omgevingsvisie ook leidt tot het aanvullen van de doelenboom, temeer omdat 'Toekomstbestendig Landschap' ook één van de drie

programmalijnen van de Agenda Zuid- Limburg vormt. Landschap onze kernwaarde en kroonjuweel kun je, in onze ogen, zonder gerichte programmering niet beschermen en versterken.
Verder vinden we dat het ‘Stimuleren van vrijwilligerswerk’, gezien het belang ervan, een plek in de derde laag van de doelenboom verdient.

**Onze beschouwing op de Programmabegroting 2027**
Met onze inbreng tijdens het proces van de kadernota hebben we vernieuwende impuls willen geven aan de prioritaire thema’s ‘Gelijke kansen voor onze inwoners’, ‘Maatschappelijke accommodaties’ en ‘Ontwikkelfonds Buitengebied’. Specifiek willen we op deze thema’s het volgende naar voren brengen.

**Het thema ‘Gelijke kansen voor onze inwoners’**
- Creëer een bestemmingsreserve Schuldenfonds voor inwoners met problematische schulden. Kijk daarbij naar cofinanciering vanuit het Kans fonds en/of de Provincie en maak indien nodig, gebruik van de voorgestelde structurele bezuinigingsposten ‘Verlagen budget Zoek de noden op’ van 25.000 euro en ‘Verlagen innovatiebudget sociaal domein’ van 10.000 euro. Goede voorbeelden zijn te vinden bij de gemeenten Brunssum en Roermond.
- Zet in op het vernieuwen van het concept van de voedselbank in regionaal verband.
- Haak met maatschappelijke partners aan bij het concept van de ‘Gezonde Basisschool van de Toekomst’ als bewezen interventie op het vlak van ondermeer het verlagen van de BMI, het verhogen van cognitief vermogen en het verlagen van pestgedrag.

De Rijke schooldag via de Gezonde Basisschool van de toekomst is een voorbeeld aanpak binnen programmalijn 3 ‘Aanpakken van onaanvaardbare achterstanden’ van Agenda Zuid-Limburg. Inmiddels is bij 39 scholen in Limburg, het concept van de Gezonde Basisschool van de Toekomst ingevoerd, waaronder op basisscholen in Simpelveld en Bocholtz.

**Het thema ‘Maatschappelijke accommodaties’**
- Wij hanteren nog steeds het beleidsuitgangspunt dat, ook op termijn, een volwaardige voorziening voor de kern van Lemiers behouden dient te blijven, waarbij het van belang is bij ontwikkelingen rond herbestemming van de kerk en omgeving, als gemeente proactief te zijn.
- In het accommodatiebeleid zijn per maatschappelijke accommodatie, de behoeften uit het participatietraject opgenomen. Variërend van uitbreiden opslagruimte, aanbrengen goederenlift, creëren toegankelijke ontmoetingsplek tot het verbeteren van licht en geluidsinstallatie. Gebruikers stelden, in het doorlopen traject, het erg op prijs dat hun behoeften serieus werden genomen. Wij vinden het belangrijk om hier concrete invulling aan te geven omdat in het accommodatiebeleid, het accommoderen van initiatieven, stichtingen en verenigingen voorop staat.’
- Ons standpunt is nog steeds om ‘De Suisse’ als geschikte centrale plek voor ontmoeting in te richten. Dit vanuit sociaal oogpunt en ook ter bevordering van beoogde levendigheid in het centrum. Er kan verdere verschraling optreden in het centrum door het af stoten van ‘t Vereinshoes, de Auw Sjoel en de onzekere invulling van Suisse.

Voor Nuj Lies blijft het vastgestelde accommodatiebeleid het uitgangspunt.

**Het thema ‘Versterken en beleven van ons landschap’**
Inzetten op uitsluitend het behouden en koesteren van het Landschap is gezien het grote belang voor onze inwoners en de toeristische sector volgens ons te beperkt.
Met name door de herinrichting Mergelland-Oost hebben er behoorlijke ingrepen in het landschap plaatsgevonden, zonder dat deze in toereikende mate gecompenseerd zijn.
Eén schoolvoorbeeld hiervan liet het recente raadsvoorstel ‘Addendum ‘Projectenbundel 2025-2029’ van het Ontwikkelfonds Buitengebied zien.

In het herinrichtingsplan waren een 120-tal bermverbredingsstroken van een zichtbare eigendomsgrens voorzien. Hiervan bieden 54 stroken potentie voor kwaliteitsverbetering. Slechts 10 hiervan zijn in het addendum opgenomen.
Andere opties voor landschapsontwikkeling, die wij zien, zijn het herstellen van graften en het landschappelijk versterken van stroken langs onze beken en droogdalen.
Bij onze inwoners, maatschappelijke organisaties en ambtenaren zullen ongetwijfeld nog meer ideeën voor versterking van ons landschap leven.

In de Programmabegroting 2027 is het overigens opvallend stil rond het programma 'Grenzeloos Boccage Landschap' en de activiteiten in het kader van de 4e tranche van de Regiodeal.
Dit in schril contrast met bijvoorbeeld de gemeente Eijsden-Margraten, waar in de komende jaren 'Landschap' één van de drie ambitiethema's is en waarbij gericht ingezet wordt op het versterken van natuur, biodiversiteit, erfgoed en klimaatbestendig buitengebied. Hiervoor wordt in de Programmabegroting van Eijsden-Margraten, een bestemmingsreserve van 1,15 miljoen euro ingesteld.

Nuj Lies vindt het van wezenlijk belang dat de geplande activiteiten voortvarend worden opgepakt en dat de reserve 'Ontwikkelfonds Buitengebied' wordt aangehouden en meerjarig wordt aangevuld.

**Waar vragen we nog aandacht voor:**
We vinden het zeker prioriteit dat het Julianaplein nu groener en daardoor klimaatbestendiger en aantrekkelijker wordt gemaakt. Parallel daaraan dienen alle zeilen bijgezet te worden om de commerciële plint in te vullen. Zeker nu er een brancheringsplan ligt dat richting en mogelijke opties aangeeft.

Voldoende aandacht dient er te zijn voor betaalbare woningen voor jongeren, starters en groeiend aantal eenpersoons huishoudens en voor doorstroming op de woningmarkt. Bestaanszekerheid voor jongeren wordt in hoge mate bepaald door betaalbaar wonen. We dienen ons sterk te richten op het bieden van voldoende toekomstperspectief voor onze jongeren, die we niet verder in de kou kunnen laten staan. Nuj Lies zal zich bij het opstellen van het woonprogramma hiervoor inzetten'

Dat de Schipholgroep met 80% groot aandeelhouder van Maastricht Aachen Airport gaat worden, is verontrustend. Dit ook vanuit het gegeven dat zij de luchthaven in Beek zien als 7$^{e}$ landingsbaan voor vrachtvluchten van Schiphol. Het is nu meer dan ooit van belang om samen met de heuvelland gemeenten actie te ondernemen; Zuid-Limburg ontwaak alsjeblieft!

Ten aanzien van Jeugd en Jeugdhulp vragen we bij beleidsbepaling en uitvoering aandacht voor betrokkenheid van kinderen, ouders, hulpverleners en begeleiders. Wij zijn van mening dat we ons echt moeten laten leiden door wat zij belangrijk vinden. Het schakelen naar behoeften en het leveren van maatwerk zijn centrale elementen van transitie en transformatie.

Tijdens een bijeenkomst in het kader 50 jaar Provinciehuis is de oproep gedaan om jeugd daadwerkelijk vroegtijdig bij Politiek te betrekken. Het niet verlagen van de leeftijd voor deelname aan commissiewerk zien wij als een gemiste kans, die we kúnnen inhalen.

**Outro**
Nuj Lies stemt tegen de begroting.
Niét omdat we ons helemaal niet kunnen vinden in de Koers die we in Vaals moeten varen. We kunnen ons, zoals eerder aangegeven, helemaal niét vinden in het verloop van het proces van de kadernota.

Voor een namens de coalitie aangeleverde ‘panklare’ kadernota als grondlegger voor voorliggende Programmabegroting bestaat er bij Nuj Lies géén draagvlak en géén begrip.

Voor Nuj Lies zijn de onderwerpen **‘Gelijke kansen voor onze inwoners’**, **Maatschappelijke accommodaties’** en **‘Versterken en beleven van ons landschap’** belangrijke thema’s die aanvullende ambitie vragen. Aanvullende ambities die we hebben aangereikt en uitgesproken.

Voor ons ligt minder het accent op evenementenbeleid en citybranding. **‘Reus-achtig’** denken vinden we eerder afbreuk doen aan Citta-slow. De 200.000 euro, die de komende vier jaar beschikbaar komt voor impuls Citybranding vinden we minder van belang als het jaarlijks additioneel verhogen van de OZB- belasting met 144.000 euro.

Wij vinden ook dat bij een begroting een gedegen raadsvoorstel hoort met een nadere toelichting op en motivering van te nemen besluiten. Ondanks ons verzoek en aandringen in de commissie wordt hier geen invulling aan gegeven.

Dit alles laat onverlet dat we de situatie observeren en ons realistisch en integer hiertoe willen verhouden.

Ik wil onze algemene beschouwing, net als vorig jaar, graag afsluiten met een persoonlijke noot; uitspreken dat wij groot belang hechten aan bedachtzaamheid en engagement.
Het boek ‘Wachten, een levenshouding’ van professor Dirk de Wachter is in de huidige situatie voor ons een inspiratiebron. Op blz 150 en 151 in zijn boek schrijft Dirk de Wachter dat hij altijd heeft gehouden van de slogan ‘Blijf verwonderd’. Het hoopvolle, de mogelijkheid, het openstaan voor mogelijkheden, de open geest, het onbevooroordeelde, het curieuze, de nieuwsgierigheid en, dus ja, de verwondering.
Het boek is een pleidooi voor bedachtzaamheid, maar ook voor engagement: een vorm van nabijheid bij jezelf en bij de ander.

Ik eindig deze algemene beschouwing graag met het gedicht van de dichtster Vasalis waarmee Dirk de Wachter zijn boek eindigt: Het gedicht heet;

**Eb,** met een E en b

***Ik trek mij terug en wacht.***
***Dat is de tijd die niet verloren gaat:***
***iedre minuut zet zich in toekomst om.***
***Ik ben een oceaan van wachten,***
***waterdun omhuld door ‘t ogenblik.***
***Zuigende eb van het gemoed,***
***dat de minuten trekt en dat de vloed***
***diep in zijn duisternis bereidt.***

***Er is geen tijd. Of is er niets dan tijd?***

Ik wil iedereen bedanken voor de aandacht.